Name : Marvada karmam kana.

Sem : Sem - 1

Roll no : 156

Subject : COC course B&F

Paper code : MJ - BAF - 101

paper Name : COC Course B&F

PRN NO : COC2025156

નામ! મારવાડા કમલા ધના.
સહી! [signature]

પ્રશ્ન-2 વિશિષ્ટ પ્રકારના ગ્રાહકો વિશે વિસ્તૃત નોંધ લખો.

પ્રસ્તાવના:- બેન્કના વિશિષ્ટ પ્રકારના ગ્રાહકો વિશે માહિતી નીચે મુજબ આપેલી છે.

1. નાના ગ્રાહકો.

- ભારતમાં 18 વર્ષથી નાની ઉંમરનો વ્યક્તિને કાયદા હેઠળ "નાના" કહેવામાં આવે છે.
- નાના વ્યક્તિ પોતાના નામે કરાર કરી શકતા નથી, એટલે બેન્ક ખાતું પણ પોતાના નામે એકલા ચલાવી શકતા નથી.

- નાનાનું બેન્ક ખાતુ કેવી રીતે ખોલાય ?

- ખાતું નાનાના નામે ખોલાય પણ તેમાં માતા-પિતા કે કોર્ટ દ્વારા નિમાયેલ ગાર્ડિયનની સાથે ખોલવું પડે.
- ખાતાનું નામ લખાય આ રીતે !
- " માસ્ટર રાહુલ શાહ (નાના) દ્વારા ગાર્ડિયન શ્રીમતી પર્વતીબેન શાહ " અથવા
- "મિસ ક્રિષ્ટી પટેલ (Minor) by Father & Natural Guardian Shri Maheshbhai Patel."

- ૧૮ વર્ષ પૂરા થયાં ત્યારે શુ થાય ?

- જ્યારે નાની વ્યક્તિ 18 વર્ષની થાય છે. ત્યારે બેન્ક તેમે પણ લખે છે કે " હવે તમે પુખ્ત થયા છો" નવું KYC કરાવો.

- નવી સહી આપવી પડે.
- જૂનું ખાતુ બંધ કરીને નવું ખાતુ ખોલવામાં આવે અથવા જુનુ ખાતુ જ પુખ્ત ખાતામાં ફેરવાય.
- હવે ગાર્ડિયનની જરૂર નથી, બધું પોતે ચલાવી શકે.

• મહત્વના નિયમો.

- નાના પોતે લોન લઈ શકતા નથી.
- નાના બીજાને લોન આપવાની ગેરંટી આપી શકતા નથી.
- નાના નોમિની તો બની શકે છે, પણ પૈસા ૧૮ વર્ષ પછી જ મળે.
- આ રીતે બેંકો નાના ગ્રાહકોના હિતોનું રક્ષણ કરે છે અને કાયદાનું પણ પાલન કરે છે.

2. અભણ ગ્રાહકો :-

જે વ્યક્તિ વાંચી-લખી શકતા નથી અને પોતાનું નામ પણ લખી શકતા નથી, તેને બેન્કિંગમાં "Illiterate Person" કહેવામાં આવે છે. આવી વ્યક્તિ સહી કરવાને બદલે આંગળીનો ટીપો આપે છે.

• આંગળીના ટીપાના નિયમો (RBI)

• પુરુષ → ડાબા હાથનો અંગુઠો
• સ્ત્રી → જમણા હાથનો અંગુઠો
• ટીપું લીધા પછી બેંક કર્મચારી લખે છે.

બાકી! ~~૧૪~~

- ખાતું ખોલવાની પ્રક્રિયા :

- ફોટો જરૂરી
- ઓછામાં ઓછા 2 સાક્ષીઓ જરૂરી જે લખતા-વાંચતા હોય.
- વીડિયો KYC પણ કરાવી શકાય.

3. અંધ-ગ્રાહક :-

- અભણ વ્યક્તિથી બિલકુલ અલગ- અંધ વ્યક્તિને બેન્કમાં સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર ગ્રાહક માનવામાં આવે છે, કારણ કે :
- તે વાંચી-લખી શકે છે. (બ્રેઇલમાં)
- તે સહી કરી શકે છે. (પોતાની અપવિન સહી)
- કાયદા હેઠળ તેમની ક્ષમતા પૂર્ણ છે.
- RBIની સ્પષ્ટ સૂચના છે : "અંધ વ્યક્તિઓ સ્વતંત્ર રીતે બેંક ખાતા ખોલવા અને ચલાવવા માટે સંપૂર્ણપણે સક્ષમ છે.

- ખાતું ખોલવાની પ્રક્રિયા :-

- સામાન્ય ગ્રાહક જેવું જ ફોર્મ ભરાય છે.
- સહી પોતે જ કરે છે.
- ફોટો અને KYC ના નોર્મલ
- જો વ્યક્તિ બ્રેઇલમાં લખી-વાંચી શકતો હોય તો બ્રેઇલ ફોર્મ પણ આપવામાં આવે છે.

ઉદા. - શ્રી વ્યક્તિ 28 વર્ષના IT પ્રોફેશનલ છે. જન્મથી અંધ છે. તેઓ HDFC બેન્કમાં સેલરી ખાતું ખોલે છે. → પોતે જ સહી કરે છે. ચેકબુક લે છે. નેટ બેકિંગ ચાલુ કરે છે. → બેન્ક તેમને સ્ક્રીન રીડર સાથે કામ કરતું નેટ બેન્કિંગ આપે છે. → ડેબિટ કાર્ડ પર બ્રેઇલમાં લખેલું છે.

ભાગ ૧ ભાઈવાડા કચ્છના કાના
ઢાળ

• 4. પરણિત મહિલા ગ્રાહક

આજે પરણિત મહિલા 100% સ્વતંત્ર ગ્રાહક છે. તે પોતાના નામે ખાતું ખોલી શકે, ચલાવી શકે, લોન લઈ શકે, લોકર લઈ શકે - બધું જ! પતિની પરવાનગી કે સહીની જરૂર નથી.

• ખાતું કેવી રીતે લખાય છે? (વિકલ્પો)

- આજે 95% મહિલાઓ પોતાના નામે જ ખાતું ખોલાવે છે

ખાતાનું નામ લખવાની રીત	ઉદાહરણ	ક્યારે વપરાય છે?
• માત્ર પોતાના નામે	Smt. Priyanka R. Shah	સૌથી વધુ વપરાતું.
- પતિના નામ સાથે	Smt. Priyanka W/o Rajeshbhai Shah	ગામડે કે જૂની મહિલાઓ પસંદ કરે છે.
- મંગળસૂત્ર નામ (કેટલીક જગ્યાએ)	Smt. Priyanka Rajeshkumar Shah	ગુજરાત - રાજસ્થાનમાં લોકપ્રિય

ઉ.દા. 1. હાઉસવાઈફ - 32 વર્ષની નેહાબેન ઘર જ છે, પતિ વિદેશમાં છે. તેમણે SBIમાં 50 લાખનું હોમ લોન લીધું છે → ખાતું નામ : Smt. Neha R. Patel. → લોન પોતાના નામે, પતિની સહીની જરૂર નહીં → માસિક EMI પોતે જ ભરે છે.

ઉ.દા. 2 બિઝનેસ વુમન - રેખાબેન પોતાના બ્યુટી પાર્લર ચલાવે છે. HDFCમાં કરંટ ખાતું + 20 લાખ ઓવરડ્રાફ્ટ લીધું છે → ખાતું નામ : Rekhaben M. Desai (Proprietor) → ચેકબુક, નેટ બેન્કિંગ, ડેબિટ કાર્ડ → બધું પોતાના નામે.

• 5. પાગલ / માનસિક રીતે અસ્વસ્થ ગ્રાહક :-

1. કાયદાકીય સ્થિતિ :- ભારતીય કરાર કાયદો (Act, 1872 - કલમ 12/12) કહે છે.

→ જે વ્યક્તિ માનસિક રીતે સ્વસ્થ નથી અને વસ્તુની સમજ નથી, તે કરાર કરી શકતો નથી → એટલે તેનું બેન્ક ખાતું એકલું ચલાવી શકાય નહીં અને નવું ખાતું પણ ખોલી શકાય નહીં.

2. બેન્કને "ખબર" થાય તો શું થાય ?

જો બેન્કને ખબર પડે કે ગ્રાહક માનસિક રીતે અસ્વસ્થ છે, તો બેન્ક તરત જ ખાતું ફ્રીઝ (બંધ) કરી દે છે - ન તો જમા ન તો ઉપાડ.

6. જોઈન્ટ ખાતું અને તેના ધારકો :-

- એક જ ખાતુ જેમા ૨ કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓનું નામ હોય અને તેઓ બધા માલિક હોય. સૌથી વધુ પતિ- પત્ની , માતા-પિતા- દીકરો . બિઝનેસ પાર્ટનર વચ્ચે થાય છે.

* જોઈન્ટ ખાતાના ૫ મુખ્ય પ્રકાર :-

પ્રકાર	કોણ ચલાવી શકે ?	મૃત્યુ પછી શું થાય?
- 1. Either or Survivor (સૌથી વધુ પ્રચલિત)	બંનેમાંથી કોઈ એક પણ ચલાઈ શકે.	બાકીની વ્યક્તિને આખુ ખાતુ મળી જાય છે.
- 2. Anyone or Survivor બધા કે એક પણ	બધા કે એક પણ ચલાવી શકે.	બાકી રહેલા સર્વાઇવરને મળે.
- 3. Jointly / Jointly operated. બધાને સાથે મળીને	બધાની સહી જરૂરી (રોક / ઉપાડ માટે)	મૃત્યુ પછી પણ બધાની સહી જરૂરી રહે.
- 4. Former or Survivor પહેલા વ્યક્તિ મુખ્ય	માત્ર પહેલી વ્યક્તિ ચલાવે, બીજા નહી.	પહેલી વ્યક્તિ મરે તો બીજાને મળે.

* ઉદાહરણ :-

- 1. પતિ - પત્ની - કોઈ એક મરી જાય તો બીજાને તરત પૈસા મળે.
- 2. માતા (૪૬ વર્ષ) + દીકરો માતા જીવે ત્યાં સુધી એકલા ચલાવે, પછી દીકરાને.
- 3. જો બાઈઅર્નિ બિઝનેસ (jointly) બંનેની સહી વગર કોઈ એક ન નીકળે (સુરક્ષા માટે)
- 4. દીકરી + પિતા (વિદેશ ની દીકરી) દીકરી વિદેશમાં હોય તો પિતા ચલાવી શકે.

• 7. પાર્ટનરશિપ ફર્મ ગ્રાહક :-

- 1. પાર્ટનરશિપ ફર્મ શું છે → બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓ મળીને બિઝનેસ ચલાવવા માટે બનાવેલી સંસ્થા. ભારતમાં આ Indian partnership Act, 1932 હેઠળ ચાલે છે.

- 2. બેન્કમાં ખાતું કેવી રીતે ખોલાય :-

ખાતાનું નામ લખાય છે.
ફર્મના નામે
અથવા
(M/s = Messers = પાર્ટનરશિપ ફર્મનું રાહા)

ઉ.દા.
M/s. Shreeji Traders
M/s. patel Brothers

ભાગ! માર્ગવાડા ફ્રેન્ચા ફાના
સહી! [signature].

* ખાતું ખોલવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજ (ફર્મ્સ/પાર્ટનરશીપ)

દસ્તાવેજ	નોંધ.
- પાર્ટનરશીપ ડીડ	નોટરી કરાવેલી હોવી જોઈએ.
- ફર્મનું PAN કાર્ડ	ફર્મના નામે જ હોવું જોઈએ.
- GST સર્ટિફિકેટ	
- Shop Act / MSME / Udyam રજિસ્ટ્રેશન	
- બધા પાર્ટનરનું KYC (આધાર + PAN)	
- Authority letter	કોણ ખાતું ચલાવશે તે સ્પષ્ટ લખેલું હોવું જોઈએ.
- ફર્મની રજીસ્ટર્ડ ઓફિસના પુરાવા	લાઇટબીલ / રેન્ટ એગ્રીમેન્ટ.

* 8. હિન્દુ અવિભાજીત કુટુંબ - ગ્રાહક. (HUF)

- હિન્દુ, જૈન, શીખ અને બૌદ્ધ કુટુંબ માટે જ છે.
- એક અલગ "કાનૂની વ્યક્તિ" માનવામાં આવે છે.
- આમાં પૈતૃક મિલકત + કુટુંબની કમાણીનો ઉમેરો થાય છે.
- ઈન્કમ રિટર્ન અલગ- અલગ ભરાય છે. PAN અલગ હોય છે.

- ખાતાનું નામ લખાય છે.
કર્તાનું નામ + (HUF)
અથવા

ઉદાહરણ.
Shri Rajeshbhai M. Patel (HUF)
Rajeshbhai M. Patel (Karta)
Hindu Undivided Family.

નામ : મારવાડા કરગાલા દાના
તારીખ :

* ખાતું ખોલવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજ (ફરજિયાત)

દસ્તાવેજ	નોંધ
HUF નું PAN કાર્ડ	→ HUF ના નામે જ હોવું જોઈએ
HUF ડીડ (HUF Deed)	→ નોટરી કરાવેલો અથવા સ્ટેમ્પ પેપર પર
કર્તાનું KYC (આધાર + PAN)	
બધાં કોપાર્સનર્સની લિસ્ટ + જન્મતારીખ	→ (કર્તા, પત્ની, દીકરા-દીકરીઓ, પૌત્ર-પૌત્રી) કે તે કર્તા છે અને કુટુંબ આધારિત છે.
કર્તાની ઘોષણા (Affidavit)	
બેંકનું પોતાનું HUF ફોર્મ	→ SBI, HDFC, [illegible], Axis બધી બેંકોમાં છે.